

BÁRÓ WLASSICS GYULA

**A trianoni szerződés jogi orvoslása
a nemzetek szövetsége és a
döntőbíróság útján**

I.

Rendíthetetlen híve vagyok a nemzetek szövetsége gondolatának és e gondolat minél tökéletesebb szervezetének. Én nem is tudom elképzelni, hogy az emberi haladásnak kikerülhetetlen útja nem ennek a gondolatnak minél alaposabb, minél megnyugtatóbb kiépítése volna. Nem élek utópikus illúziókban. Tudom, hogy az emberi természet teljesen meg nem változik. De lehetetlennek tartom, hogy az legyen az ember örök rendeltetése, hogy egymást nyakra-főre pusztítsa, irtsa, a kultúra vívmányait vad barbarizmussal lerontsa, fojtó gázokkal öljön ki egész nemzedékeket, vakokkal, bénákkal és tehetetlenekkel árássa el a földtekét. Én hiszek oly fejlődés általános hatásában, mely a szuverén államokat is állandó igazságszolgáltatási szervbe foglalja össze, és hiszek abban, hogy az államok együttélésében kifejlődik annyi szellemi és erkölcsi energia, hogy el fogja ismerni és diadalra viszi azt az elvet, hogy ne a vad, nyers erő, no a pusztító gázok legyenek az államok fölött álló legmagasabb hatalmak, hanem a népeknek, az államoknak szolidaritása, az együttélésnek, az együttérzésnek gondolata válják mindenek fölött uralkodó elvvé. Aki ilyen hittel van eltelve, az csak igaz barátja lehet a nemzetek szövetsége gondolatának — de éppen az ilyen érzi legkeservebben, ha a magas piedesztálra méltó gondolat több irányban hiányos szerkezetben és szervezetben valósul meg. Ezért akik reámutatnak a mai szervezet tökéletlenségére, azok nem vádolhatók azzal, hogy a nemzetek szövetségét akarják támadni. Ellenkezőleg, ez csak azt mutatja, hogy féltő gonddal törekszenek arra, hogy a végre is életre kelt szervezet minél életerősebbé váljék. Mert semmi kétség, hogy bármely hiányok, hézagok, sőt tökéletlenségek, igazságtalanságok is fűződnek a mai szervezethez, mégis el kell ismernünk, hogy ez az államok eddigi nemzetközi szervezetének történetében a legjelentékenyebb haladást jelenti. Mióta jóformán emberi kultúráról lehet beszélni, ez az eszme mindig előtérben volt. Majd a világállam, a

„civitas maxima“, majd a világegyház, majd a törökök elleni szövetség, majd az európai hegemonia, majd a politikai egység, majd a „Szentszövetség“, most a „jogi világtrend“ jelszava alatt jelentkezett, kisebb-nagyobb körre és tartalomra határolva, a nemzetközi szervezés formája. Mindig voltak mélyebben gondolkozó írók és bölcselek, kik a nemzetközi szervezés reformterveit világgá bocsátották. Gondoljunk csak a legnevezetesebbekre: Pierre Dubois, Podjebrad György király, Erasmus, Francois de la Noue, Émeric Crucé, Hugo Grotius, a IV. Henrik-féle dessein-re (Sully herceg memoárjában), William Pen, John Béliért és különösen a nagy hírre vergődött „Abbé de Saint Pierre“-féle és az Alberoni bíborosnak tulajdonított tervezekre. Továbbá ne felejtjük el, minő jelentőségre tettek szert Bentham, Palier de Saint Germain munkálatai, és különösen a nagy bölcselenek, Kantnak nemzetközi szervezési gondolatai. Mindezek azonban gyakorlati eredményre nem vezettek. Nem lehet tárgyunk nézőpontjából sem lekicsinyelni a két hágai konferencia jelentőségét, és ha itt eljutnak a kötelező nemzetközi bíróság diadalra viteléig: akkor a két hágai konferencia korszakos jelentőségre is emelkedett volna. Ily előzmények után az elfogulatlan bíráló — ha még oly sok okunk lehet, különösen nekünk, magyaroknak zokon venni azt, hogy Wilson a békekötés alkalmával cserbenhagyta programját — mégis megérti, hogy mikor a nemzetek szövetségét a mai tökéletlen szerkezetben dűlőre vitte Wilson, állítólag felkiáltott: „A living thing is born“. Azt mondják, hogy ő maga is tökéletlennek tartotta, sőt az összes szerkesztők is most utólagosan azt hirdetik, hogy ők az akkori körülmények között csak azt akarták, hogy végre világra jöjjön a szervezet és abban bíztak, hogy ez majd izmossá, erőteljessé fog fejlődni.

Nagy értéket jelent már maga az, hogy végre van központi szerv, melynek kötelessége állandóan nemzetközi kérdésekkel foglalkozni. Állandó érintkezést teremt az államok között, amely érintkezés a kölcsönös megismerés és megértés legbiztosabb eszköze. Semmi kétség, hogy ha nem is akadályozza meg a nemzetek szövetsége a háború lehetőségét, de a tartós béke biztosítása érdekében a meggondolatlan háborúskodás ellen nevezetes intézményes akadályokat állít fel. Különösen nagy reményeket fűzhetnek az ily előzetes békeközvetítő eljárás sikeréhez, mert egész bizonyos, ott meggondolják azt a lehetőséget, hogy a modern háború öldöklő kegyetlen technikai eszközei órák alatt

embertömegeket, egész városokat fognak elpusztítani. Deimling Berchtold német tábornok egy elmélkedésében nemrég tartott szemlét a jövő háborúviselés technikája fölött. Nem katonaság kell többé, — mondotta, — hanem technikai üzem. Manipuláns, ki a gépeket és apparátusokat kezeli, melyekkel minden élet kioltható.

Tüzérség, tank és az eddigi ilyen eszközök a hadimúzeumokba kerülnek, mert a háborúviselés a levegőben fog történni. A légitolta városokat és mindent elpusztíthat, ami él és mozog. A modern háború pusztításai Jules Verne és Wells képzelőtehetségét és minden rémképet felülmúlnak.

A jövő háború eszerint valóban az emberi kultúra megsemmisítését jelentené.

Ily helyzetben lehet-e eléggé nem méltányolni azt a feladatot, melyet a nemzetek szövetségének szervezete kíván betölteni, midőn intézményes biztosítókkal óhajtja megakadályozni a rettenetes modern háborút — sőt a szövetség a lőszernek és hadianyagnak magánvállalatok részéről való gyártása ellen fölmerült súlyos ellenvetéseket mérlegelve, szükségesnek tartja az ilyen gyártásból származó káros következmények elhárítását is.

A nemzetek szövetségének előnyei között legelső sorban kell említenem, hogy hosszú vajúdás után végre van állandó nemzetközi bíróság is.

Fontos előnyül kell kiemelnem azt is, hogy tulajdonképpen a nemzetközi végrehajtó hatalmat hivatalosan éppen a nemzetek szövetségének egyezségokmánya kísérli meg legelőször kodifikálni. Van tehát szankció is, — melyet eddig a nemzetközi jog tulajdonképpen nélkülözött, mert ha a szövetség valamely tagja a 12., 13. és 15. cikkekben foglalt megállapodások ellenére a döntést háború útján keresi, ezt a tényt ipso facto olyannak kell tekinteni, mintha háborús cselekményt követett volna el a szövetség valamennyi többi tagja ellen. Erős szankció a kereskedelmi és pénzügyi összeköttetések haladéktalan megszakítása stb. Intézkedés van a fegyveres erő esetleges alkalmazhatása iránt is. Annyi azonban bizonyos, hogy a nemzetek szövetségének egyezségokmányát alig lehetett volna fogyatékosabban beállítani. Sokkal tökéletesebb beállítás volt a szervezet eredeti javaslata, melyet azonban nem *Wilson* szerkesztett, hanem az angol Lord *Philimore*, kinek munkálatát már az előbbi köztársasági elnök, Taft és Északamerika leghírnevebb nemzetközi jogásza. *Elihu Root* vizs

gólt felül. Most már részleteiben is tudjuk, hogy miként készült a munkát a kiküldött albizottságban. Wilson előtt csak az bírt fonossággal, hogy akárhogy, de meg legyen az egyezmény. Így azután nem csodálkozhatunk, hogy még a szövegezést is úgy elhanyagolták, hogy valóban egy másodrendű törvényjavaslatra nagyobb gondot kell fordítani, mint amennyi szerkesztői gondot fordítottak a korszakos egyességokmányra.

Nagy fogyatkozása az egyezménynek, hogy a hatáskör homályos, könnyen félremagyarázható általánosságban van meghatározva. Sok bajnak okozója az is, hogy a határozathozatalhoz általánosságban az *egyhangúság* kívántatik. Tudjuk, hogy *Bourgeois*-nak sikerült csak annyit kivívni, hogy az eljárási kérdésekben elég a szótöbbség. Természetesen „*expressis verbis*“ van néhány eset, midőn nem kívánja az egyezmény az egyhangúságot. Az „*egyhangúság*“ védői az eddigi nemzetközi szokásokra hivatkoznak, de elfelejtik, hogy éppen az egyhangúság követelménye az egyik főoka volt annak, hogy a nemzetközi konferenciáknak a várt eredményei oly gyakran elmaradtak.

Hézagai az egyezménynek, hogy az agyoníért önrendelkezési jogszabályozás elől kitért. A tengerek szabadságát, melyet Wilson programja a tartós béke legnagyobb biztosítékául hirdetett, teljesen kifejejtették. A gyarmatoknál a „nyitott ajtó“ politikája helyett — a legmesszebbmenő uralmat biztosították maguknak a győző hatalmak. A leszerelés kérdéséről van ugyan intézkedés, de ezekből nem lehet ráismerni arra az általános leszerelési tervre, mellyel a békekötést kecsgették.

A kisebbségi jogvédelem rendezése is teljesen kimaradt az egyezményből. Tudjuk, hogy mi volt az oka? — Félt Wilson, hogy ez a nagyhatalmakat esetleg az egyezmény aláírásában akadályozná. Így léptek a másik útra, — hogy a békeszerződések és az illető államoknak a nagyhatalmakkal kötendő külön szerződesei biztosítsák a kisebbségi jogvédelmet. Meg is adták e védelemre a nemzetközi garanciát, de eddig éppen a kisebbségi védelmi jog területén lehetünk legkevésbé megelégedve a vállalt nemzetközi garancia végrehajtásával. Már pedig ismételen hangsúlyoztam és fogom mindig hangsúlyozni, hogy reánk nézve a nemzetek szövetségének egyik igazi értékmérője az lehet, mennyire tudja biztosítani a tőlünk elszakított testvéreink nemzeti, vallási és kulturális életét is. Különösen fontos reánk nézve, hogy a kisebbségi védelmi eljárásban biztosítsák az állandó nem-

zetközi bíróság intézményes közreműködése. Ez nem politikai testület, mint a „conseil“ és az „assemblée“ — ez minden alsó- és felső hatalomtól független bíróság. A lengyel-német két kisebbségi kérdésben, melynek hasonlatossága van a mi erdélyi optáns kérdésünkkel, a hágai állandó nemzetközi bíróság kimondta, hogy Lengyelország a kisebbségek irányában vállalt nemzetközi kötelezettségének egyik esetben sem tett eleget.

Nagy dicsősége lett volna az egységokmánynak, ha akkor, midőn a 14. cikkben kijelentette, hogy a „Tanács“ az állandó nemzetközi bíróság felállítására tervezetet fog készíteni — utasításul adta volna, hogy az a kötelező nemzetközi bíraskodás alapján szerveztesse. Sokan felhozták azt is, hogy a „dictando“ létrejött területváltozási eshetőségek felől nyíltan és egyenesen kellett volna intézkedni. Nézetem szerint a 19. § helyes magyarázata ezen a hiányon segíthet („a közgyűlés időnkint felhívhatja a szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné“) és a békeszerződések által teremtett területi helyzetben való megértő változtatásnak lehetősége biztosítva van.

Nevezetes módosítás adatott be a 10. cikkhez. (A szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják. Ha ily támadás vagy fenyegetés esete, avagy ily támadás veszélye bekövetkezik, a tanács megfontolás alá veszi, miként kellene a fent megállapított kötelezettséget teljesíteni“). Ismeretes, hogy a 10. cikk szövegezése az Észak-amerikai Uniónak egyik okául szolgált, hogy a nemzetek szövetségébe nem lépett be. Ez az a cikk, amely miatt nálunk is nagy idegenkedés volt a nemzetek szövetségétől. Kanada már 1921-ben sürgette ennek ! szakaszának kihagyását. A második közgyűlés — tekintettel a kérdés nagy fontosságára — az 1922-iki közgyűlés elé utalta a kérdést. A kanadai delegáció azonban 1922-ben lemondott a szakasz kihagyásának tervéről, de két módosítványt ajánlott. Ezek a módosítványok több kormánynak megküldettek véleményezés céljából. Ezeknek a véleményeknek alapján és beható tanácskozás után a jogi bizottság a 10. szakaszt magyarázó határozatot hozott. Ebben a lényeges elem íz, hogy minden állam alkotmányos szerve dönti el, hogy mily mérvben vegyen részt katonai erővel és egyéb kötelezettségében. A köz-

gyűlés formailag nem fogadta el a jogi bizottság magyarázó tételét. 43 szavazat közül 29 elfogadta, 1 ellene szavazott és 13 nem szavazott. A közgyűlés azonban közölte a szavazat eredményét a Tanácsnál. Fontos módosítás éri az egyességokmány utolsó cikkét — a 26. cikket, mely kimondta, hogy „a jelen egyességokmányra vonatkozó módosítások akkor lépnek életbe, ha a szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették. Semmiféle módosítás sem kötelező a szövetségnek olyan tagjára nézve, amely kijelenti, hogy a módosításhoz nem járul hozzá; ebben az esetben azonban megszűnik a szövetség tagja lenni.

A közgyűlés ezt a szakaszt homályosnak és kiegészítendőnek tartotta. Megállapítja, hogy a módosításokat a közgyűlésnek háromnegyed szótöbbséggel kell elfogadnia és az igenlő szavazatok között kell helyt foglalnia az ülésen képviselt valamennyi Tanácsstag szavazatának is. Az ily módon elfogadott módosítások csak akkor lépnek életbe, ha azok a tagok, amelyeknek a képviselői a szavazás idejében a tanácsot alkották, és azok a tagok, amelyeknek képviselői a közgyűlést alkotják, a módosításokat megerősítették. A megerősítés határidejéül huszonkét hónapot jelöl ki; ha ezalatt a határidő alatt nem történik meg a kellő számú megerősítés, a módosítás hatálytalan. Ha a huszonkét hónap alatt valamely tag nem járult hozzá a módosításhoz, további egy év alatt hivatalosan közölheti a hozzájárulás megtagadását. Ebben az esetben megszűnik a szövetség tagja lenni. Még ez a módosítás is nézetem szerint, alighanem újabb módosításra szorul, mert nem rendelkezik arról, hogy ha valamely tag nem fogadja el a módosítást, de ezt hivatalosan nem közli, mi lesz ennek a következménye.

Mindezek a módosítások — melyeket bizonyára még számos érdemleges átdolgozás, sőt alapos kiépítő módosítás fog követni — bizonyítják, hogy már a nemzetek szövetsége kebelében fölismerték a hiányokat és távol állnak a „noli me tangere“ gondolatától, melyet még mindig a békeszerződések felől sűrűn hallunk bizonyos oldalról emlegetni.

II.

Midőn mi a reánk erőszakolt trianoni szerződést kényszerhelyzetünkben elfogadtuk, két körülmény birt erre az elhatározásunkra döntő súllyal. Egyik az, hogy a 19. cikk módot nyújt arra, hogy a trianoni szerződés a megállapított határokra nézve is előnyünkre megváltoztatható. A másik *Millerand kisérelevele*, melyről azt hittük, sőt hiszsiik ma is, hogy a reánk nézve legborzasztóbb területcsonkítások igazságtalanságát jóváteszi. A 19. cikk szövegezése ráillik a mi helyzetünkre, mert valóban nagy mértékben mutatkoznak a trianoni békediktátum eredményei. Itt van mindenekelőtt a kisentente agreszív természetű koalíciója, annak jogfosztó működése. A győztes nagyhatalmak is érzik a középeurópai gazdasági krízist és bizonyos nemzetközi feszültség tölti be a politikai légkört, és ezért bizony elég ok van arra, hogy különösen a rajtunk elkövetett igazságtalanság jóvátételével, akiknek birtokállományát egyharmadára zsugorították össze, a döntő körök foglalkozzanak. De itt elénk áll az egység okmány 10. cikke, mely kijelenti, hogy a szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják. Ha a párizsi békeszerződések a jog és igazság alapján állnának, úgy ez a rendelkezése nem volna kifogásolható, de így ez az egységokmány lelegettebb rendelkezése. Nem céloz kevesebbet, mondja egy kiváló nemzetközi jogász: mint a szövetséges és társult hatalmak győzelmi eredményeit időtlen időkre biztosítani, mint magyar szempontból: az egykori integer Magyarország 325.000 km²-ből meghagyott 91.000 km²-t magában foglaló kis Magyarország megcsonkított voltát örök időkre szankcionálni.

A 10. cikkben foglalt elvnek a jövő nemzetközi jog élő jogtételét kell képeznie; de ennek elengedhetetlen előfeltétele a trianoni békediktátumnak a jog és igazság elvi alapjain való teljes revíziója.

Komarniczky, ki ismert művében a fennálló statusquo védelméből indul ki, mégis arra az eredményre jut, hogy a 10. cikk jogilag nem „alliance“ és nem jelenti a „kölsönös“ területi állománynak minden körülmények között való biztosítását.“ Ezen megállapításához annál inkább csatlakozhatunk mi, akik a fennálló területi

viszonyokban nem láthatjuk a jog és igazság uralmának megvalósulását. Én tehát szívesen csatlakozom ahhoz a véleményhez, hogy a 10. cikk nem jelenti általában az államok területi integritásának minden körülmények közt való biztosítását. A 10. cikkben foglalt területi garancia csakis a „támadásnak“ a népszövetségi jogi értelemben vett esetére vonatkozik, azaz, amikor valamely állam a 12. cikkben előírt feltételek (előzetes vizsgálat és moratórium) betartása nélkül visel háborút.

A 19. cikk is úgy, ahogyan szövegezve van, nem nyújt arra teljes garanciát, hogy a lojális megítélés a nemzetközi „boné tides“ mellőzésével gyakorlati eredményre vezessen.

Kétséges az is, hogy ebben a kérdésben mellőzhető-e az egyhangúság a közgyűlés határozatára. Hinni akarom, hogy elég a szótöbbség, mert ajánlást (recommendation), felhívást (invitation) stb. a közgyűlés szótöbbséggel is kimondhat. (Állandó gyakorlat, elvi határozatok: I. Áss. 530. o., II. Ass. C. I. 178. o.) Ennek alapján tehát véleményem szerint a 19. cikk értelmében meghozandó felhíváshoz is elegendő a közgyűlés szótöbbsége. Bülow és Fauchille az egyhangúságot védik — ellenben Schücking-Wehberg és még Lammasch és Geollner fönt említett indokból a szótöbbség mellett foglalnak állást. Nézzük csak, mi itt a közgyűlés feladata. A közgyűlés felhívhatja a szövetség tagjait az alkalmazhatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné. Ez ellen nincs fellebbezés. Semmi olyan rendelkezés nincs, mely kötelezettséget állapítana meg a vizsgálat elrendelésére és az annak alapján folytatandó eljárásra. „In thesi“ tehát megvan a változtatás lehetősége — de „in praxi“ csak lojalitással lehet benne köszönet. Felhívom itt a figyelmet a Schücking—Wehberg-féle álláspontra, melynek lényege az, hogy a 19. cikk hatályosabb érvényesülése esetleg elérhető volna a 11. cikkel való szoros összefüggése révén. A 11. cikk szerint ugyanis a szövetségnek háború vagy háborúval való fenyegetés esetén kötelessége „a nemzetek békéjének fentartására alkalmasnak és hathatósan mutakozó minden intézkedést megtenni“. A 11. cikk nem köti meg a Népszövetség kezét, hanem elvben minden intézkedésre felhatalmazza. Másrészt azonban a 19. cikk ugyancsak a világbékét fenyegető nemzetközi állapotoknak orvoslását célozza. Ezen szempontból tehát helyeslem azt az álláspontot, hogy a 19. cikk is a 11.

cikk általános kerete alá esik, és nem más, mint a 11. cikkben kimondott általános elvnek egy speciálisabb esetre vonatkozó szabályozása, mint ilyen tehát szintén a 11. cikk szankciója alá vonható.

III.

Amíg sokáig hozzáférhetetlen szentségnek állították fel sokan a győző hatalmak képviselői között a békediktátumokat, addig ma már napról napra szaporodik azok száma, kik már „à la durée” tarthatat. lannak tartják az úgynevezett békeszerződések nyomasztó állapotát, mely nemcsak a legyőzöttek átka, de a győzők kára is. Eleintén a 19. §-ról azt is világgá kürtölték, hogy ez a szakasz nem érinti a világháborút befejező békeszerződéseket, hanem csak a később megkötött szerződésekre vonatkozik. Erről ma már azonban beszélni sem lehet. Nincs a világon szerződés, melyet ne lehetne megváltoztatni, még a megváltoztathatást tiltó parancsot is meg lehet változtatni. Egyébiránt nem tiltja a békeszerződések megváltoztatását egyik békediktátum sem, nem tiltja a népszövetség alap* okmánya sem. Most már hiteles adatokkal van megvilágítva, miképpen készültek a diktátumok. Azok, akik résztvettek a munkában, sorra jelentkeznek és elmondják, hogy minő felületességgel, minő tájékozatlansággal, tehát a legteljesebb lelkiismeretlenséggel dolgoztak. A cél csak az volt, büntetni a legyőzötteket. Reáfogták Magyarországra is a háborúokozás bűnösségét. Ma már megállapított történeti igazság az a tény, hogy a háborúokozás bűnösségének legtávolabbi árnyalata sem borulhat Magyarországra. Cessanie racione cessat lex ipsa. Ha nincs bűnösség, — el kell esniük azoknak a büntetéseknek is, melyek egy ország kétharmad területének eltulajdonításában és milliókra menő őslakosságnak idegen uralom alá hajtásában jelentkeznek. Nem lehet tudni, hogy a rosszakarat volt-e túlnyomóbb, vagy a teljes tájékozatlanság egy ezredéves ország történeti tradícióiban, kultúrái, ethikai és gazdasági hivatásának felismerésében. Egész sorát idézhetném azoknak, akik most már belátják az óriási tévedéseket és kíméletlen, kegyetlen félrevezetéseket, melyeknek a világbékét szolgáló diktátumok azt eredményezték, hogy a világbéke

helyett tarthatatlan, egyenesen felháborító helyzeteket teremtettek. Felhangzik a vészkiáltás, hogy Európa pusztulását, sőt a világ egészséges fejlődésnek megakadályozását jelentik a békeszerződések. Ma, hogy csak a legilletékesebbet a békeszerződések tényezői között idézzem, reámutatok arra, mit mondott *Lloyd George* az angol nép szövetségi liga nagygyűlésén 1927 október végén.

„A háborús veszedelmek okai a határösszeütközésekben vannak, amelyek abból keletkeztek, hogy 1919-ben teremtették meg a békeszerződéseket, amikor a hosszú háború keserőségeivel voltak tele, és a szövetségesek *„elégtelen és gyakorlatiatlan“* tájékoztatást kaptak az európai viszonyokról. Ezeket a határkérdéseket Európában csak békes úton, a Nemzetek Szövetsége által és akkor is csak az európai hatalmak leszerelése után lehet megoldani. Sem a Nemzetek Szövetségének alapszabályai, sem a békeszerződések szövege nem zárják ki a békeszerződések revízióját. Ellenkezően, *Clemenceau kísérőlevele a versaillesi szerződéshez kifejezetten megígéri Németországnak a revízió lehetőségét.*“

Ehhez hozzátehetjük mi, hogy *Millerand* jegyzéke megígérte a trianoni szerződés határainak kiigazítását. Figyelmeztetett e beszédjében *Lloyd George* arra is, hogy a szövetségesek szerződésszegése a megvert népekkel szemben az, hogy ezekre rákényszerítik a leszerelést, de maguk a szövetségesek eddig egyetlen lépést sem tettek a leszerelésre, amelyet pedig a megvert népeknek a legünnepiesebb formában megígértek. Lehet-e beszélni Európában biztosságról, ha a legyőzött népek egy-egy katonájára Franciaország húsz, Cseh-Szlovákia négy katonát tarthat fegyverben. A megvert népeknek — mondja *Lloyd George* — összesen 250.000 emberük van, holott szövetségeseink a kontinensen tízmillió embert tartanak fegyverben. Rendezett döntőbíróvási eljárás Európában csak a lefegyverezés után lesz keresztülvihető. A fölfegyverzett népek e helyett nagy fegyvertömegük súlyára bízzák magukat.

Lloyd George a népszövetséget jelöli meg azon fórumul, amelynek kötelessége jóvátenni az elkövetett hibákat. Nem lehet azonban csodálkozni, hogy ha a népszövetség jogi és politikai rendszerét magunk elé állítjuk, hogy telve vagyunk skepsissel, alkalmas-e az mai rendjében a gyökeres orvoslásra. Nagyon azonosította magát a nemzetek szövetsége eddig a „statusquo“-val, a győző hatalmak érdekvédelmével. A kisebbségi jogvédelem, melynek a népszövetség volna

nemzetközi ellenőre, egyenesen *iskolapéldája lehet annak, miként lehet megfelekezni azokról a kötelességekről, amelyeknek teljesítése a kisebbségi jogvédelem biztosítása érdekében elengedhetetlen követelmény.* A kisebbségi jogvédelem pedig az új nemzetközi jognak legszebb vívmánya volna — és mi lett belőle? — rettenetes elnyomás, nyílt hirdetése annak, hogy az uralkodó nemzetiség tiporja el a többit, tegye szegénnyé, bírja kivándorlásra és általában szívja fel magába az uralkodó nemzet a többi nemzetiségeket.

Így azután nem lehet csodálkozni, hogy sokan a revízió nagy munkáját más nemzetközi testületre óhajtánák bízni. Ez nem föltétlenül szükséges, mert a trianoni szerződés jogi orvoslása a *nemzetek szövetsége és a döntő bíróság útján*, tehát eminensen békés, legális úton is megoldható. Ehhez természetesen első és elengedhetetlen kellék az, hogy a világ köztudatába mélyen begyökerezzen az a gondolat, hogy a békediktátumok nem szolgálják a világbékét, hanem azok ennek egyenesen aláásására alkalmasok. Elmaradhatatlan kellék, hogy a világ köztudata megismerje azt a szörnyű vizvezekciót, melyet Magyarország élő és életképes államtestén elkövettek. Nem találtam még külföldi komoly embert, ki, midőn megismerttettem vele, hogy mit vettek el tőlünk, hány tiszta magyar, kik egy csoportban laknak, van idegen uralom alá hajtva, — föl ne kiáltott volna, *hisz ez lehetetlen.*

Fogalma se volt sokáig a nagy világnemzetek közönségének arról, mit követtek el velünk „békekötés“ címén. Ezért lehetünk mély hállára kötelezve az úgynevezett *Rothermere-akció* iránt, mely nemcsak az európai, de az amerikai közvéleményre is nagy hatást gyakorolt. *Borah* szenátor és annyi más nemesen gondolkozó angol államférfiú, különösen a Lordok házának annyi kimagasló alakja, ezek közül többen és itt különösen ki kell emelnem Lord Newtont, még a *Rothermere-akció* előtt fölismerték, hogy van „megoldatlan magyar kérdés“, melyet a napirendről levenni nem szabad.

Első és főkötelességünk tehát a világ döntő közvéleményét minél erőteljesebben meggyőzni arról, hogy hazánkkal szörnyű igazságtalanság történt. Nekünk teljes jogunk van a rajtunk elkövetett lelkiismeretlenség ellen az egész művelt világ lelkiismeretéhez fordulni. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a pusztá tények megismerése már meggyőzést jelent számunkra minden komolyan gondolkozó emberre nézve. A szomszédos érdekelt államokra nézve pedig

abban az államférfiúi mérlegelésben bízunk, mely előbb-utóbb győzedelmeskedik ott is, hogy az elkövetett feldarabolás reájuk nézve semmi esetre sem jelenthet békés, nyugodt birtoklást, mert lehetetlen, hogy maguk ne érezzék azt, hogy a magyar államon elkövetett rettenetes igazságtalanság útján jutottak oly zsákmányhoz, mely nekik szünet nélkül csak gondot okoz, és helyett bölcsebb, sőt egyedül igazi államférfiúi eljárás a békés szomszédtság helyreállítása annál is inkább, mert európai érdek, világgazdasági követelmény, hogy itt, a Duna völgyében élő államok ne civódásban, ne egymás ellen való elkeseredésben sorvasszák önmagukat. Abban nem is akarunk kételkedni, hogy a Nagyhatalmak sem ragaszkodnak „á la durée“ oly békediktátumokhoz, amelyekről nap-nap mellett bebizonyosodik, hogy az elérni óhajtott béke helyett lelkeket felemészítő állapotoknak vetették meg a melegágát.

Be kell látniok, és már sokan be is látták, ha mindenről alaposan lettek volna tájékozva — egészen másképpen vonták volna meg a határokat — nem romboltak volna szét történelmi tradíciókat, gazdasági és nemzeti egységeket, nem szakították volna meg a legtermészetesebb határokat.

Be kell látniok, hogy nem szabad odaállítani a tökéletesség képében a világháború betetőzéséül szolgáló oly elrendezést — melyet ma már történeti megállapítás szerint a legnagyobb felületességgel fogadtak el.

Be kell látniok, hogy egy nemzetiségi államból alkottak új három nemzetiségi államot, vérgig sértett nagy nemzeti kisebbségekkel. Intézkedtek népekről, melyeknek sem történetét, sem jellemét, sem kulturái munkáit nem ismerték. Amit tudtak a békekötés urai, azt az ellenséges érdek szolgáltatta nekik.

összeragasztottak, szétszakítottak országrészeket, amelyek múltjáról, földrajzi fekvéséről, természetéről fogalmuk sem volt. De félreismerték a békecsinálók a maguk informátorait is. Így történt, hogy az újonnan alkotott tipikus nemzetiségi államoknak oly hivatást, oly feladatot akartak adni, amelyeket az informátorok a zsákmányhoz jutva nem tudtak betölteni. Hét év múlt el és Közép- és Kelet-Európa problémája súlyosan nehezedik az egész művelt világra. Ezen segíteni kell addig, míg a háborút látott mai nemzedék él, mert az azután következő nemzedéknek, amely a háború borzasztó szenvedéseiből mit sem látott, a háború — mondja Lloyd George, az angol politikai

élet vezéralakja és a szerződések egyik elsőrangú tényezője — nem élmény lesz, hanem csak film-szenzáció. A keleteurópai államok egyensúlyát és biztonságát hiába keresik a győző hatalmak az ő új rendjükben, hisz az új államok saját belső egyensúlyukat sem tudják helyreállítani. Igazat adunk *Benes* úrnak, hogy pusztán nemzeti ideológiákkal nem lehet államhatárokat megvonni. Igaza van, hogy a történelmi múlt, a gazdasági és ethnográfiai és kulturái szempontok figyelmen kívül nem hagyhatók — de akkor kérjük, *miért hagyták éppen figyelmen kívül ezeket a szempontokat akkor, midőn diktálták a párisi békéket?*

Nincs más út, mint az elhamarkodott békediktátumok helyébe állítani a gondos revíziós kétoldalú szerződések rendjét.

Mi nem akarunk egyebet, mint legális és éppen nem illegális alapon megalkotni a trianoni szerződés revízióját.

A legális alap az egységokmány 19. §-a.

Ma már a trianoni békeszerződés érintetlenségének elvét a győző hatalmak sem merik hangoztatni.

A letört Magyarország nem írta volna alá a trianoni békediktátumot — csak *Millerand* ünnepélyes Ígéretében bízott. Mikor a békeszerződést a magyar küldötteknek kézbesítették, ezek a legnagyobb alaposággal fejtették ki, hogy a feltételek rettenetes igazságtalanságok és hamarosan katasztrófára vezetnek. A szövetséges hatalmak nevében vállalt *Millerand* felelősséget, hogy a határmegállító bizottságok utasítást fognak kapni, hogy forduljanak a nemzetek szövetségéhez minden olyan esetben, mikor úgy találják, hogy az új határok faji vagy gazdasági igazságtalanságokat vonnak maguk után. Ne feledjük, hogy *Millerand* nemcsak Franciaország miniszterelnöke volt, midőn ezt az Ígéretet tette, de egyúttal elnöke volt a szövetséges hatalmak békeszövegező konferenciájának, s így ennek az ígéretnek beváltásában — helyesen emelte ki többször *Rothermere* — *Anglia becsülete is érdekelve van*. Mi a világ jobb belátására számítunk. A világ fölébredő igazságérzetére, a világ lelkiismeretére. Annak becsületes megfontolására, vájjon ismerték-e Kelet-Európa viszonyait, földrajzát, Magyarország kultúráját, történeti szerepét és hivatását akkor, mikor könnyelműen vonalozgattak Kelet-Európa térképén.

Vájjon tudatával bírtak-e annak, hogy a vonalozgatások elveszik kétharmad területét annak a Magyarországnak, mely hősiezen küzdött évszázadokon át a keresztény civilizációért, a nyugati kultúráért,

sőt azt alig tudják, hogy élet-halál harcot kellett vívnia még a germanizáció ellen és pedig még akkor is, midőn az *osztrák császárok a német Bundenstaat-ok trónján ültek*. Vájjon meggondolták-e, hogy nem veszélyezteti-e Európa békéjét az, hogy új nemzetiségi államokat alkotnak, ahol a kisebbség nagy része, még pedig sok helyütt a kultúra magasabb fokán álló része, a legdurvább elnyomatás, lehetetlen zaklatások keservei között él.

Ma már az elmúlt hét év azt is bizonyítja, hogy a kisebbségeket védő intézkedések becsületes betartására nincs is remény. Hamis adatok alapján ítékeztek határok és nemzetiségek fölött-

A most megállapítható tények kétségen kívül igazolják, hogy az eredeti megítélés helytelen, tévedésekkel telített felfogás eredménye. Nyilvánvaló tehát, hogy a régi feltételek bölcs revíziója elkerülhetetlen, hisz történeti igazsággal és pártatlansággal megállapított felületes, téves elrendezésre nem lehet alapítani a világ új rendjét.

Mi erre a belátásra, egyenesen a lelkiismeret felébredésére feltétlenül számítunk és éppen ezért nem gondoltunk és nem is gondoltunk egyébre, mint arra, hogy a kölcsönös megértés kibékítő légkörében a rendelkezésünkre álló legális eszközökkel fogjuk elérni nemcsak a szörnyen megcsontított Magyarország, de az egész művelt világ javára is, a rajtunk elkövetett szörnyű igazságtalanságok jóvátételét. A józan belátás követeli, hogy a győző nemzetek lelkiülete megtisztuljon a háborús mentalitás bosszúálló elemeitől. Magának a Népszövetségnek legnemesebb feladata odahatni, hogy a legyőzöttekben ne folytonos ellenségeket lássanak a győző hatalmak, hanem helyrehozva a háborús mentalitásból származó indokolatlan kegyetlen elbánást, az igazi béke áldásában részesítsék az emberiséget.

A nagy közvélemény felvilágosításában van a mi erőnk. Nem ismerték fel a valódi helyzetet a békeszerződésekben, nem is tudta a világ, minő viviszekciót, minő atrocitást követtek el rajtunk — kiknek a világháborúban csak az volt minden törekvésünk, hogy megátadott hazánkat megvédjük. Nekünk nem kellett senkinek a birtokállománya — mi előttünk csak az a cél lebegett, hogy folytathassuk tovább azt a szellemi és gazdasági kultúrmunkát, amely történeti hivatásunk itt a Duna völgyében. Most sem gondolunk egy percig sem erőszakos eszközökre, mi a meglevő nemzetközi jogrend eszközeivel kívánunk csak élni. *A Nemzetek Szövetsége és a döntőbíráskodás a mi újelzőnk.*

Csak nem szabad a Nemzetek Szövetségének magát azonosítani a békeszerződések statusquójával. A Nemzetek Szövetségének külső összekapcsolása a békeszerződésekkel nem jelenti az egybeolvadást. *A Nemzetek Szövetségének „in thesi” külön élete van — teljesen független a békeszerződések statusquo-jától.* Csak ez a Nemzetek Szövetségének egyenes fejlődési útja. Ha erről letér és nem óvja meg független létét, akkor a Népszövetség elejtené a maga alap gondolatát, mely abból áll, hogy a nemzetek együttműködését mozgítsa elő, és valósítsa meg a nemzetközi békét és biztonságot, hogy nyílt, igaz: ságos és becsületes nemzetközi összeköttetéseket teremtsen.

IV.

Már most, ha mi a Nemzetek Szövetsége és a döntőbíráskodás útján keressük jogi orvoslásunkat, a rajtunk a békediktátumban kegyetlenül elkövetett igazságtalanság jóvátétele érdekében — választ kell adnunk arra nézve, miképpen gondoljuk ezt.

Mindenekelőtt tisztán kell látnunk a Nemzetek Szövetségének jogi jellegét. Meg kell állapítanunk, hogy az sem államszövetség, sem szuperszuverénítás. Nem parlament, hanem kormányküldöttekből álló testület, melyben a kiküldöttek saját kormányaik utasítása szerint járnak el, és nem felelősek másnak, mint saját kormányaiknak. Kötelezettségek kikényszerítése is módjában áll a szövetségnek, de sohasem szabad elfelednünk a lényegét, és ez az, hogy *gyökere a kormányok elhatározásában és mondjuk a nagyhatalmak állásfoglalásában van.* Éppen ennél a körülménynél fogva nem látom semmi előnyét annak, ha nem a nemzetek szövetsége, de valamely más nemzetközi konferencia foglalkoznék a mi revíziós ügyünkkel. Ott is kormány: küldöttek, itt is kormányküldöttek kormányaiknak utasítása szerint járnak el. Döntő pedig mindkét területben a világmogató nagyhatalmak állásfoglalása. Ezért semmi se volna természetesen nagyobb hiba, mint a Nemzetek Szövetsége előtt a szerződések által okozott jogtalanságok orvoslását, tehát a trianoni szerződés revízióját a kellő diplomáciai előkészítés nélkül kérni.

A sikert két föltétel biztosítja. Egyik a döntő hatalmak közvéleményének felvilágosítása és döntő bizonyítékok előterjesztése az illető kormányokhoz, amelyek alapján a trianoni szerződés kontradiktórus

eljárás útján különösen a nemzetiségi elv és az önrendelkezési jog szemeltartásával felülvizsgáltassák. Lehetetlennek kell tartanunk, hogy ez elől az igazi békét biztosító kívánás elől komoly államférfiak kitérhessenek, mert a „statusquo“ gazdasági, kulturális, politikai és nemzetiségi bajai szembetűnőleg felhalmozódtak. Hisz ha nem volna egyetlen érveink sem — csak az, hogy a békeszerződés tárgyalása alkalmából előterjesztett adatainkat a döntő tényezők még el sem olvasták, hanem kizárólag az ellenfeleink által előterjesztett és megtevéstésektől hemzseggő adatok alapján vettek el hazánk területéből kétharmadrészt és milliókra menő magyar lakosságot vetettek idegen uralom alá, ez maga a leghatályosabb meggyőző érv volna az újrafelvételre. A lelkiismeretes eljárás megköveteli, hogy vegyék fontolóra azokat az érveket, amelyeket már akkor is összegyűjtöttünk, de amelyeket valószínűleg éppen a területekre éhes szomszédaink képviselői úgy tüntettek fel, hogy a mi adataink célzatosak, ferdítések és hamisítások.

Am éppen ezért kell azt kérnünk, hogy mérjük össze érveink fegyvertárát és engedjék meg, hogy érveink teljes súlyával bizonyítsunk.

Lehet-e valami *visszataszítóbb, elvetendőbb eljárás, mintha egy államot felkoncolnak és még bizonyítékainak mérlegelésére sem méltatják.* Mi igazságos elbánást kérünk és kérjük a népszövetségi alapokmány 19. cikke alapján. Annak a cikknek alapján, amelyből ellenfeleink mindenféle csűrőssel és csavarással azt akarták kimagyarázni, hogy az nem vonatkozik a világháborút befejező békeszerződésekre, mert azok kivételek, azoknak örökéletük van.

Most már a cseh külügyminiszter úr is 1927 októberi expozéjában, melyet a cseh parlament két házának külügyi bizottságában tartott, a népszövetségi egyezmény 19. pontja alapján megváltoztathatónak tartja a trianoni szerződést. Mindnyájan tudjuk, — mondta *Benes* úr — hogy a békeszerződések nem tökéletes alkotások. Miért hirdették akkor „noli me tangere“-nek? *Benes* most azt állítja, hogy „a békekonferencián sem állították azt, hogy a békeszerződések és más szerződések örökkévalók, és ezért a Nemzetek Szövetsége alapokmányába, amely valamennyi békeszerződésnek alkotórésze, beiktatták a 19. cikket, amelyben a szerződések megváltoztatására gondolnak. Ezt valamennyien aláírtuk, folytatja *Benes* úr, be is tartjuk és jogosan hivatkozhatunk rá. E tekintetben minden állam a Nemzetek Szövetségében előterjesztheti valamely szerződés megváltoztatására irányuló

kérelmét. Mindennek az előfeltétele azonban, hogy az illető állam betartja a Nemzetek Szövetsége alapokmányában előírt alapelveket, s ezek: lojalitás és békeszeretet a másik fél iránt, továbbá be kell bizonyítani, hogy az eddigi szerződés a politikai gyakorlatban nem hajtható végre, és végül, hogy az illető állam jóhiszemű politikát folytat“.

Mi békeszeretettel és lojalitással, de lojalitást kérve ellenfeinktől is, akarjuk a revíziót. De vajjon lojalitás-e az, ha előkészületeinket, amelyek nélkül nem szolgálhatjuk a világ köztudatának felvilágosítását, a megértés munkáját, úgy magyarázta Benes úr — hogy ez közvetlenül és közvetve csak fenyegető jellegű. Mi fenyegetünk? Mivel? Talán az életfeltételektől csaknem megfosztott csonka féléletünkkel — talán nagyszabásúlag leszerelt hadseregünkkel?

Nekünk nincs más fegyverünk, mint igazságunk, mellyel szemben áll a nyers erőszak vérig sértő hatalmaskodása. Mi törvényes eszközökkel és törvényes, békés úton akarjuk elérni azt, hogy égbekiáltó elbánásukat a világtörténelem egyik legnagyobb aberrációját tegyék jóvá azok, akiknek lelkiismeretére nehezednek a párizsi békediktátumok és különösen a magyar államnak a történelemben csaknem páratlanul álló megcsonkítása területben és lélekszámban.

Az talán mégsem bűn, hogy részt akarunk venni abban, hogy a trianoni békeszerződés megkötése alkalmával elkövetett célzatos beállításokat és érveléseket a maguk értéktelenségére akarjuk leszállítani. A néma hallgatás volna csak megbocsáthatatlan. A néma hallgatás volna a mi szerencsétlen helyzetünkben a hipokritaság legocsmányabbika; hisz nincs becsületes magyar ember, ki meg tudna nyugodni abban a szörnyű hentesműveletben, melyet a világháborút befejező békekötésekben hazája ellen elkövettek akkor, midőn nem hódítani, nem terjeszkedni, hanem csak megvédeni akartuk határainkat a világháborúban.

Mi nem hallgathatunk, hanem felvilágosító munkánkkal mi az igazi békét akarjuk szolgálni. Azt a békét, melynek hiányát, dacára a békediktátumoknak, a győző államok is a legérzékenyebben érzik. Azt a békét, mely megszünteti azt a jogos nyugtalanságot, melyet a fölületes, meggondolatlan békediktátumok évek sora óta okoznak.

A népszövetségi egyesület londoni közgyűlésén (1927. október végén) *Lloyd George* mondta, hogy: viszálykodások és háborús előkészületek azt az érzést keltik, hogy újból megismétlődhetik az 1914. évi katasztrófa, ha nem kerekedik felül a józan ész.

Hangsúlyozta, mit főttebb is kiemeltem, hogy Európában a háborús veszély okai a határviszályokban rejlenek, amelyek onnan származtak, hogy 1919-ben a hosszú háború okozta keserűség szellemében alkották meg a békeszerződéseket és akkoriban csupán „tökéletlen és gyakorlatlan“ értesülésekkel rendelkeztek Európa viszonyairól. A Népszövetség saját feladatát mulasztja el, ha visszautasítja azt, hogy pártatlan igazságot szolgáltatson a békeszerződések ellen felhozott panaszokban.

Toliamra jut itt egy nevezetes jelenet, midőn a trianoni békediktátum alkalmából Lloyd George *Apponyi* tüneményes beszéde után hozzáfórlva felvilágosítást kért, hol volnának ezek az egységes nagy magyar tömegek. Apponyi térképet vett elő, felbomlott a konferencia rendje, mindenki köréje gyülekezett s Apponyi magyarázott, bizonyított. Utána pár hónapra pedig mi történt: megkaptuk — a trianoni békeszerződést, a maga rettenetes rendelkezéseivel.

Én azt hiszem, hogy ezt nem felejtette el *Lloyd George*, de akkor ő is csak arra gondolt, hogy a császári Németországot, a nagy ellen-séget összezúzza. Magyarország sorsát ott hagyta a „kisentente“ kezében — mert az ma már történetileg megerősített tétel, hogy a trianoni békediktátum a „kisentente“ és nem a „nagyentente“ műve. Nyíltan beismerik a békediktátumok alkotói, hogy hamis információk alapján dolgoztak. Ezt jelenti tulajdonképpen az a diplomatikusan kifejezés, hogy „csupán tökéletlen és gyakorlatiatlan értesülésekkel rendelkeztek Európa viszonyairól“.

Lloyd George érvényt akar szerezni az elkerülhetetlen revízióknak, — de a legerélyesebben hangsúlyozza a leszerelés keresztülvitelét is. Lloyd George a Nemzetek Szövetségének egyenes kötelességévé teszi a revíziót.

Nekünk is ez az utunk. Nem akarjuk, nem szabad feltételeznünk, hogy akkor, midőn most már ismerjük a tökéletlenségek egész sorozatát, melyeket a békediktátumok megalakulásában elkövettek, és azt maguk a felelős alkotók is elismerik, a *Nemzetek Szövetsége, a status-quo fentartásával azonosítaná magát*. Egyáltalában a Nemzetek Szövetsége egész jövő fejlődését kockáztatja, ha létének önállóságában nem hisz és nem az alapokmányban lévő céloknak él, hanem a Paris körül létrejött szerződések fentartásával a status-quoval azonosítja egész működését. Ha külsőleg össze is kapcsolták az egyességokmányt a diktátumokkal, ez a külső össze-

függés nem jelenti a népszövetségi szervezetnek egybeolvadását a diktátumokkal. A Nemzetek Szövetségének kötelessége, egyenesen léte érdekében az, hogy ne gátja, de előmozdítója legyen az igazságos követelmények érvényesülésének. Maguknak a nagyhatalmaknak kell gondosan őrködniök, mert ha fenn akarják tartani a Nemzetek Szövetsége intézményét, akkor meg kell szűnni annak, hogy ott más elbánsásban részestüljenek a győzők és másban a legyőzöttek.

Lehetőleg annak kell lenni a legfőbb célnak, hogy a Nemzetek Szövetsége úgy fejlődjék, hogy mindenképpen, nagy- és kishatalom egyaránt, teljes bizalommal fordulhasson hozzá, mint a pártok fölött álló nemzetközi hatalomhoz. Ezért semmit sem tartok kívánatosabbnak, mint azt, hogy midőn *eminens jogkérdésről van szó, az eddiginél erőlyesebben éljen azzal a jogával, hogy hallgassa meg legfőbb igazságyi szervét, az állandó nemzetközi bíróságot.*

Igen bölcs intézkedés volt az, hogy e magas bíróság hatásköre nemcsak ítélethozatalra van korlátozva, — de tanácsot, véleményt is mondhat a Nemzetek Szövetsége számára. Kimenekül így valamely kérdés a politikától átitatott területről és a politikamentesség vértjével jelenik meg újra a döntő hatalom előtt. Semmi sem alkalmasabb a népszövetségi gondolat népszerűsítésére és megerősítésére, mint ha meggyökerezik a köztudatban, hogy a Népszövetség szervei előtt a jog uralma, az igazságosság diadala biztosítva van. Különösen veszedelmesnek találok azonban azt, ha már nemzetközi bíróságok előtt folyamatban levő vitás ügyek menetébe könnyelműen avatkoznak a Nemzetek Szövetségének szervei. Ez már *a politikum beavatkozása a jog területére.* Nagy óvatosságot és bölcs megfontolást igényel ily esetben az Egyességokmány 11. cikkének alkalmazása.

A 11. cikk alapján alkalmazható intézkedések lényege több a mediációnál, de kevesebb a fegyveres fellépésnél. Általában véve a Népszövetség, illetve az abban képviselt hatalmak által gyakorolt politikai rendszabályok értendők alatta, amelyeknek tartalmát az alkalmazás pillanatában uralkodó tényleges politikai és hatalmi viszonyok döntik el.

A Népszövetségnek a háborúk okait elhárító beavatkozási kötelessége és a Népszövetségnek a békeszerződések revíziójára irányuló joga egymással legszorosabban összefügg és együttes alkalmazásuk által valósulhat csak meg a Népszövetség világpolitikai hivatása.

Már most, ha valamely nemzetközi bíróság foglalkozik az elő-

terjeszteti vitás kérdéssel, különösen ha már illetékességét is megállapította, amiként ez a magyar—román birtokkérdésben történt: az egyenesen a nemzetközi igazságszolgáltatást akadályozná. Nincs könynyebb, mint célzatos eljárással kapcsolatba hozni valamely eminens jogi kérdést a nemzetközi viszonyokat érintő oly körülménnyel, mely azzal fenyeget, hogy megzavarja a békét, vagy a nemzetek között a jobb egyetértést, amelytől a béke függ.

Eppen midőn e sorokat írom, érkezett a hír, hogy a Nemzetek Szövetségének jogászai a salamiszi német-görög ügyben, mely a magyar-román birtokper jogi természetéhez hasonló, annak a felfogásuknak adtak kifejezést, hogy ha már valamely ügy a nemzetközi bíróság — aminő a vegyes döntő bíróság is — előtt van, akkor nem szabad ennek a menetét azzal megakadályozni, hogy az ügyet a független bíró elől a Nemzetek Szövetsége elé vigyék. Így van ez rendjén. Az igazságos felfogás útban van. Reméljük ezzel a mértékkel mérnek a magyar-román perben is.

Hova fogna is sülyedni a nemzetközi bíraskodás tekintélye, ha az egyességokmány 11. cikkének célzatos magyarázatával a független bíróság által illetékességi körébe vont vitás kérdés igazságszolgáltatási menetét a törvényesség látszata alatt félbe lehet szakítani. Különösen el kell ítélni az oly eljárást, ami a magyar-román birtokperben a 11. cikkre hivatkozással történt, — mert kérdem, mi volt itt a nemzetközi viszonyokat érintő oly körülmény, mi azzal fenyeget, hogy megzavaratik a béke, vagy a nemzetek közötti egyetértés, melytől a béke függ, — talán valami felfordulás? Koránt sem, hisz nem történt más, mint az, hogy a trianoni szerződés 239. cikkének azt a félre nem érthető és félre nem magyarázható adminisztratív jellegű parancsát kérték végrehajtani, hogy a vegyes döntőbíróság hiányzó tagja helyett más rendeltessék ki. Egyszerű világos szerződésileg vállalt törvényes parancs végrehajtásáról volt szó. Szabad-e ily esetben megakasztani a bírói eljárás menetét? Vagy ha igen, akkor a bizalom az „arbitrage rendszer“ iránt teljesen megrendül. Mert ne legyünk tévedésben, ha oly gyakorlat alakulna ki, hogy a 11. cikkel el lehet vonni és hosszú időre feltartóztatni a nemzetközi igazságszolgáltatást — akkor nem érdemes arbitrage szerződéseket kötni.

Ezért a Nemzetek Szövetségének csak egy kötelessége van, hogy az ily célzatos cinikus eljárási módszereket csirájukban tegye lehetlenné,

Ámde, fájdalom, mostoha sorsban vagyunk a szerződésileg biztosított kisebbségi jogainkkal is. Így vagyunk a lefegyverzés kötelezettségével és mi, akik megtartottuk a trianoni szerződésnek reánk nézve legterhebb parancsait is, még abban a sorsban is részesültünk, hogy egyszerűen elodázták a választott bíróságra vonatkozó szerződéses szabályok alkalmazását.

Mi a sok csalódás dacára az egyességokmány 19. cikke alapján bízunk igazságunk győzelmében, bízunk abban, hogy be tudjuk bizonyítani, hogy a Nemzetek Szövetsége újabb megvizsgálás után alkalmazhatlannak, tehát fönn nem tarthatónak tartja a trianoni határok megállapítását és be fogják látni, hogy ezeknek a szerződéseknek fentartása miként ezt a világirodalom annyi jelese: angolok, amerikaiak, osztrákok, sőt franciák is már kimutatták, a világ békéjét veszedelmezteti. Be fogják látni, hogy a trianoni határok téves adatok kegyetlen és embertelen eredményei. Be fogják látni, hogy a lelkek megnyugvása be nem következhetik, míg az igazságtalanságok mesterséges fentartása helyébe nem lép az a világszemlélet, mely nem tűri meg az égbekiáltó igazságtalanságokat és amely világszemléletnek vezérszavaként az egyenes, lojális, kiengesztelő igazi béke. Az a béke, melyre a világháborút átszenvedett népeknek, győzőknek és legyőzötteknek oly mélyen érzett szüksége van. Mi bízunk ügyünk igazságának dialrajtásában, mert bízunk a világ lelkiismeretének felébredésében.